

**УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА****Жукова Т.А.,***асистент кафедри фінансових технологій і підприємництва**Сумський державний університет**gtanua@buh.sumdu.edu.ua***Басанець І.В.,***здобувач вищої освіти СВО магістр ОПП «Фінанси і аудит в підприємстві»**Сумський державний університет,**i.basanec1999@gmail.com***Плікус І.Й.,***к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансових технологій і підприємництва**Сумський державний університет**i.plikus@finance.sumdu.edu.ua*

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства має важливе значення у розвитку економіки України. Завдяки залученню іноземного капіталу у розвиток та відкриття нових підприємств в країні покращуються економічні показники та збільшується можливість виходу українських підприємств на міжнародний рівень. У статті проведено детальний аналіз аудиторської діяльності в Україні. Проаналізована динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій. Обґрунтовано, що розвиток міжнародного бізнесу потребує аудиту підтвердження фінансової звітності підприємств, які займаються зовнішньоекономічною діяльністю. Дослідженні та проаналізовані пріоритетні напрями аудиту зовнішньоекономічної діяльності. Доведено, що при аудиті зовнішньоекономічної діяльності доцільно розглядати не тільки практичні аспекти, а й аналізувати наукові дослідження методів при здійсненні аудиту на міжнародному ринку для зміцнення фінансової безпеки окремих суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та країни в цілому. Така інтеграція дає можливість розвиватися та вдосконалювати незалежну аудиторську діяльність та державний податковий контроль. Зазначено, що важливим аспектом є контролювання суб'єктів господарювання, які зареєстровані в державах з низькими податковими ставками на прибуток. Підкреслено, що при аудиті зовнішньоекономічної діяльності потрібно врахувати шахрайські схеми та облікові порушення, які можуть здійснюватися з метою ухилення від сплати податків. Також важливим є дослідження та аналіз офшорних зон, щодо правильності ведення бізнесу. У статті проаналізовано динаміку зовнішньоекономічної діяльності, обсяги експорту та імпорту України за 2020 рік до країн з низькими податковими ставками. Наведена характеристика методів аудиту зовнішньоекономічної діяльності та доведено, що за допомогою даних методів прийняття управлінських рішень, щодо оцінки ризиків зовнішньоекономічної діяльності допоможе виявити негативні наслідки здійснення операцій у зовнішньоекономічному середовищі та максимально використати можливість отримання високого фінансового результату.

Ключові слова: фінансовий аналіз, зовнішньоекономічна діяльність, аудит, імпорт, експорт

DOI: 10.21272/1817-9215.2022.2-03

ВСТУП

Зовнішньоекономічна діяльність підприємства має важливе значення у розвитку економіки України. Завдяки залученню іноземного капіталу у розвиток та відкриття нових підприємств в країні покращуються економічні показники та збільшується можливість виходу українських підприємств на міжнародний рівень. Для того щоб контролювати діяльність компаній, які впроваджують свою діяльність на міжнародному рівні потрібно удосконалювати інформаційні бази у оподаткуванні та фінансовому аналізі за допомогою обліково-аналітичних методів. Через різницю між податковим та фінансовим законодавством України та закордонних країн виникає проблема викривлення в механізмах оподаткування та формування фінансових звітів у зовнішньоекономічній діяльності, що призводить до отримання не легальної вигоди та обхід нормативного законодавства.

Відповідно до європейських норм та вимог у веденні та контролі бізнесу, дослідження розвитку українських підприємств є актуальним у сфері аналізу та аудиту зовнішньоекономічної діяльності компаній. Поняття аудиту, його розвиток та проблеми досліджували у своїх роботах науковці: Н. Дорош, К. Назарова, Ф. Бутинець,

М. Білуха, В. Рудницький та інші. Питанням аудиту зовнішньоекономічної діяльності та формуванню звітності досліджували, такі вчені, як М. Лучка, О. Петрик, Н. Гришко та інші. Більшість науковців приділяють увагу питанням та проблемам аудиту та аналізу на міжнародному рівні, залишаючи поза увагою внутрішній контроль та податковий аудит, що спричиняє високий ризик облікового шахрайства та викривлення фінансових звітів.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою дослідження є удосконалення методичних засад аналізу та аудиту зовнішньоекономічної діяльності для збереження вигідних умов зі сторони держави та суб'єктів господарювання в умовах глобалізації міжнародного бізнесу.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В умовах глобалізації більшість українських підприємств намагається вивести свою діяльність на міжнародний ринок. Завдяки цьому аудит користується попитом, що забезпечує достовірність фінансової та нефінансової інформації підприємств та підтверджує якість наданих послуг. За для підвищення прибутку та можливості залучення додаткового фінансування від іноземних інвесторів українські підприємства користуються послугами аудиторських фірм, найчастіше це незалежний аудит фінансової звітності. Також популярним стає податковий аудит за контролем фінансових результатів у зовнішньоекономічній діяльності компаній.

Відповідно до вище сказаного з'являються не дослідженні питання методів та практичного застосування аналізу та підтвердження достовірності за допомогою аудиту у майбутньому. Таким чином актуальним є питання аудиту та аналізу, як фінансового контролю на різних рівнях управління зовнішньоекономічній діяльності.

Сутність зовнішнього аудиту та його розвиток, а також методологію та організацію аудиту корпоративних систем, що дало можливість вважати даний вид аналізу професійним незалежним досліджував у своїх працях І.М. Дмитренко [1]. Продовження аналізу дослідження порівняльних характеристик між зовнішнім і внутрішнім аудитом та взаємодію між ними досліджувала у своїй праці К.О. Назарова [3].

Розвиток аналізу з наукової точки зору є не тільки аналіз фінансових резервів та додаткової інформації, але й визначення альтернативних витрат та вигід для розвитку підприємства, створення фінансово-економічних прогнозів на майбутнє. Безпосередньо аналіз виступає інструментом аудиторської діяльності та інформаційною базою для зовнішніх користувачів. Аналітичний метод у аудиті зовнішньоекономічної діяльності найбільш актуальний, тому що мають обмеження у доступності інформації щодо фінансових показників.

Відповідно до закону України зовнішньоекономічна діяльність – це «діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами»[4]. Аудит ЗЕД підприємств передбачає підтвердження отриманих фінансових результатів в ході здійснення між суб'єктами зовнішньоекономічних операцій. Основними напрямками діяльності ЗЕД підприємств є імпорт та експорт, отримання іноземних інвестицій, консалтинг, лізинг чи франчайзинг. Один із вагомих факторів для зміцнення фінансової безпеки країни та європейських партнерів є аудит ЗЕД. Це спричинює розвиток та вихід українських підприємств на світовий ринок та підвищує показники ділової активності суб'єктів господарювання. Детальний аналіз аудиторської діяльності наведений в таблиці 1.

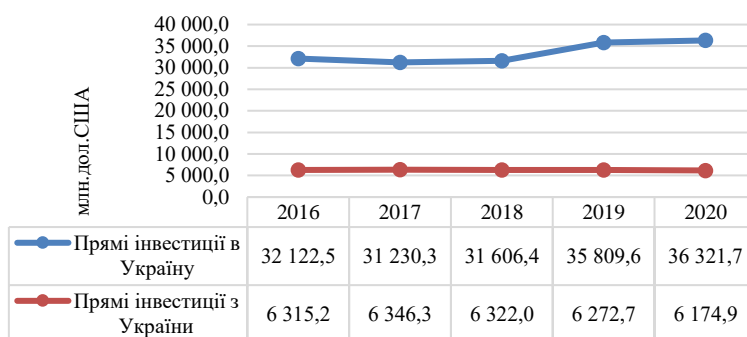
Відповідно до таблиці 1 спостерігаємо позитивну динаміку у розвитку аудиту в Україні. Свідчить про те що підприємства намагаються підтверджувати та висвітлюють свою фінансову інформацію для підтримки, збільшення показників фінансової стійкості, а також за допомогою аудиту надають правдиву інформацію щодо фінансового стану підприємства.

Таблиця 1 – Аудиторська діяльність в Україні за останні 5 років

Роки	Загальний обсяг наданих аудиторських послуг, тис. грн								
	Обсяг наданих послуг (тис. грн) в межах діапазону								
	Від 0,1 до 100,0	Від 100,1 до 200,0	Від 200,1 до 300,0	Від 300,1 до 400,0	Від 400,1 до 500,0	Від 500,1 до 1000,0	Від 1000,1 до 10 000,0	Більш як 10000,0	Разом по Україні
2016	8279,3	18295,6	24592,4	27340,8	31085,9	108308,9	444760,2	1310439,2	1973102,3
2017	7191	16900,9	19838,2	19622,9	29556,0	123090,3	510351,5	1400317,9	2126868,7
2018	5644,9	13702,7	17387,8	20050,2	16597,3	140175,3	585971,7	1638570,2	2438100,1
2019	4926,3	12909,1	17689,3	20488,6	18351,8	126029,5	746601,2	1923891,3	2870887,1
2020	4094,7	11261,3	14628,7	20015,7	22958,5	117036,6	815549,7	2169914,9	3175460,1
Частка на ринку за обсягом, %									
2016	0,41	0,93	1,25	1,39	1,58	5,49	22,53	66,42	100,00
2017	0,33	0,79	0,93	0,93	1,39	5,79	24,00	65,84	100,00
2018	0,25	0,56	0,72	0,82	0,68	5,77	24,00	67,20	100,00
2019	0,17	0,45	0,62	0,71	0,64	4,40	26,00	67,01	100,00
2020	0,14	0,35	0,46	0,63	0,72	3,69	25,68	68,33	100,00

Джерело: побудовано авторами за даними [6]

Динаміка надходжень прямих іноземних інвестицій зображена на рисунку 1.

Рисунок

1 – Надходження прямих іноземних інвестицій за останні 5 років

Джерело: побудовано авторами згідно[5]

Згідно з рисунком 1 надходження прямих інвестицій в Україну збільшилися у 2020 році приблизно на 5091,4 млн. дол США порівняно з 2017 та 2018 роках. Відповідно надходження інвестицій з України мають тенденцію до зменшення. У 2020 році зменшилося на 19,64% порівняно з 2016 роком, у 2019 році також спостерігається зменшення на 18% порівняно з 2016 роком. У 2017 та 2018 році також спостерігається зменшення прямих інвестицій але вони не значні.

Одна із важливих сфер діяльності України та підтримки міжнародного зв'язківку є експортно-імпортні операції.

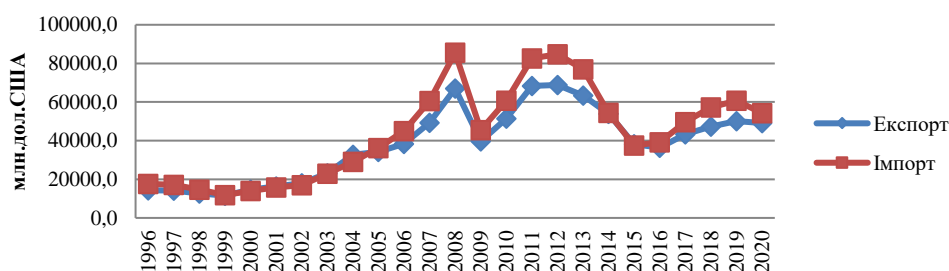

Рисунок 2 – Динаміка зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

Аналізуючи рисунок 2 можемо зробити такі висновки: діяльність за експортно-імпортними операціями до 2008 року має тенденцію до зростання. У 2009 році спостерігається різке зниження експорту на 27271,6 млн.дол.США та імпорту на 21534,2 млн.дол.США є наслідками світової кризи. Починаючи з 2010 року до 2012 року спостерігається підвищення показників експорту та імпорту. Друга причина різкого зменшення показників зовнішньоекономічної діяльності це криза спричинена бойовими діями на сході України, де спостерігається найбільша частка підприємств, які займаються реалізацією продукції за кордон. У 2014 році за експортними операціями становило 53901,7 млн.дол.США та імпортом – 54428,7 млн.дол.США що значно менше порівняно з 2012 роком. Відповідно до нестабільної фінансово-економічної ситуації України за останні 7 років спостерігається не значне збільшення зовнішньоекономічної діяльності підприємств. Експортні операції у 2019 році становили 50054,6 млн.дол.США, імпортні операції – 60800,2 млн.дол.США. Не значні зменшення спостерігаються у 2020 році експорт – 49191,8 млн.дол.США та імпорт – 54336,1 млн.дол.США порівняно з 2019 роком.

Важливим аспектом є контролювання суб'єктів господарювання, які зареєстровані в державах з низькими податковими ставками на прибуток. Також важливим є дослідження та аналіз офшорних зон, щодо правильності ведення бізнесу. На рисунку 3 зображено експорт товарів з України у 2020 році, до деяких країн які входять до переліку низько податкових юрисдикцій. Як бачимо з рисунку 3 найбільші обсяги експорту України до територій з низькими податковими ставками тобто офшорними зонами є Швейцарії, ОАЕ, Кіпр, Угорщина та інші.

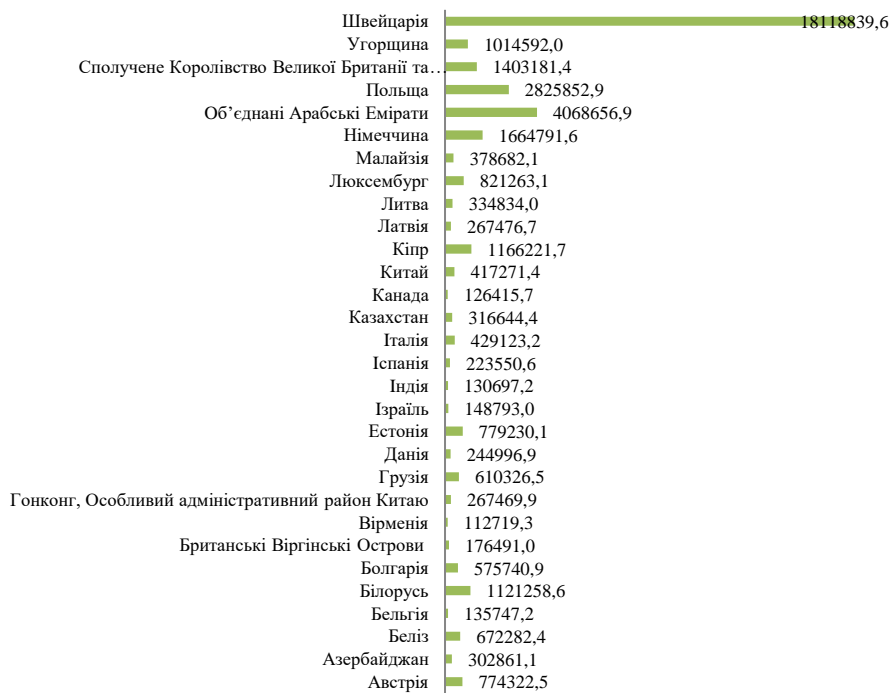

Рисунок 3 – Обсяги експорту України за 2020 рік до територій з низькими податковими ставками

Джерело: побудовано авторами за даними [5]

На рисунку 4 також спостерігаємо імпортні операції з країн низькими податковими ставками, а саме Швейцарія, Польща, Німеччина, Кіпр та інші. За загальними характеристиками офшорна зона має вільний економічний простір, в якому існує

особливі умови фінансові та фіскальні режими, високий рівень секретності, спрощена система платників податків та лояльне ставлення від державних органів контролю. Тому перевірки у зовнішньоекономічній діяльності проводяться з метою виявлення ризиків шахрайства, що призводять до приховування обсягу фінансового результату та отримання економічної вигоди.

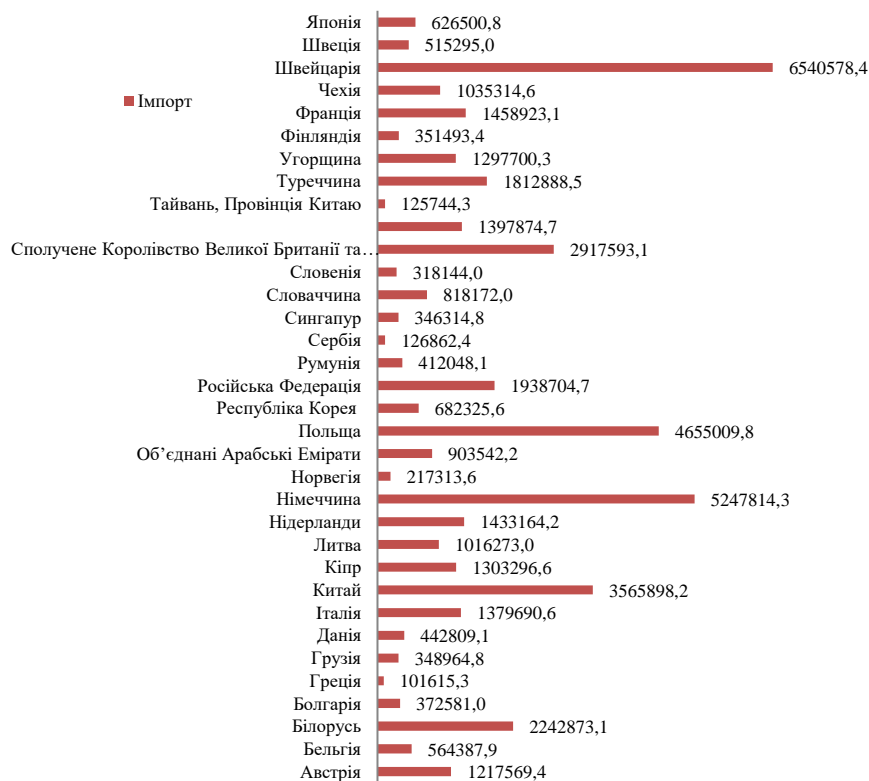

Рисунок 4 - Обсяги імпорту України за 2020 рік
Джерело: побудовано авторами за даними [5]

При дослідженні та аналізі пріоритетних напрямків аудиту ЗЕД (рисунок 5) потрібно врахувати шахрайські схеми та облікові порушення. Облікові порушення здійснюються з метою ухилення від сплати податків, приховування незаконного привласнення майна, приховування виведення національного капіталу.

При аналізі та аудиті у зовнішньоекономічній діяльності потрібно враховувати всі фактори, які виникають при дослідженні. На нашу думку слід застосувати комплекс методів, які допоможуть проаналізувати діяльність підприємства на різних рівнях, виявити та запобігти виникненню ризиків, які негативно впливатимуть на розвиток компанії. Дана характеристика методів зображена в таблиці 2.

При аналізі за допомогою даних методів прийняття управлінських рішень, щодо оцінки ризиків зовнішньоекономічної діяльності допоможе виявити негативні наслідки здійснення операцій у зовнішньоекономічному середовищі та максимально використати можливість отримання високого фінансового результату. Оцінюючи ризики ЗЕД підприємства враховують такі характеристики, як джерело ризику, дослідження показників оцінки ризику, вплив зовнішніх та внутрішніх факторів та взаємодія фінансових показників та факторів ризику.

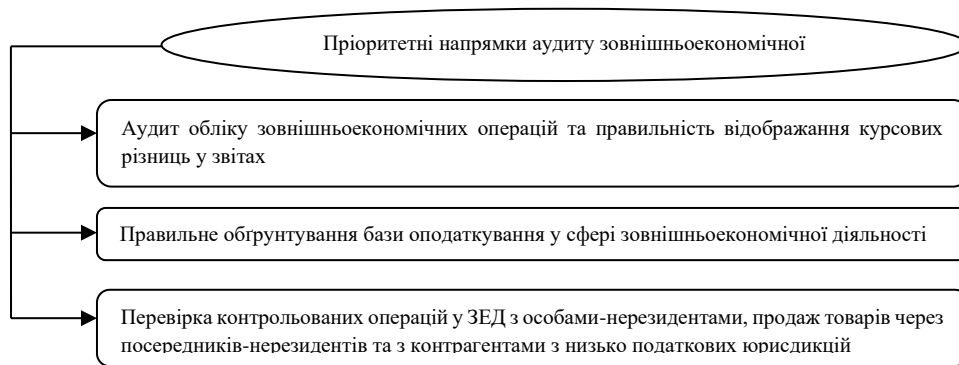

Рисунок 5 – Пріоритетні напрямки зовнішньоекономічної діяльності
Джерело: розроблено авторами

Таблиця 2 – Характеристика методів зовнішньоекономічної діяльності

Методи у ЗЕД для оціни ризиків			
Метод аналізу чутливості	Нормативний метод	Метод побудови дерева рішень	Аналітичний метод
Характерні ознаки методів			
Застосовується при виявленні чутливості оцінюючих показників при зміні вхідних величин. Передбачає зміну окремих чинників а також зміну фінального результату у разі зміни більшої частини показників.	Створений на основі фінансових коефіцієнтів. Здійснюється розрахунок фактичних значень коефіцієнтів та порівнюється з нормативними значеннями.	Досліджуються різні варіанти рішень, які допоможуть при аналізі підприємства. Таким чином знаходиться для кожного варіанта можливі наслідки для прийняття рішення	Створений на основі показників, які використовуються при дослідженні інвестиційних проектів. Значення порівнюються з альтернативними проектами та визначають ступінь ризику.
Точність оцінки методів			
середня	невисока	висока	середня
Витрати при оцінці методів			
незначні	незначні	значні	незначні

Джерело: узагальнено авторами виходячи з [1, 2, 3]

ВИСНОВКИ

Здійснення аналізу та аудиту зовнішньоекономічної діяльності є важливим аспектом при здійсненні управлінських рішень, а також фінансового контролю зі сторони держави та закордонних партнерів. Аудит ЗЕД підприємства зв'язувальним механізмом між користувачами інформації (інвесторів, держави, суспільства власників) та суб'єктами, які впровадять аудиторську діяльність (незалежно професійні аудиторі, податкові аудиторі, корпоративні аудиторі) у сфері здійснення податкового, зовнішнього незалежного аудиту за для зниження ризику невідповідності та підтвердження фінансової інформації, яка подається у звітах підприємницької діяльності. Аудит та аналіз зовнішньоекономічної діяльності компаній у даних економічних умовах України є визначальним чинником підвищення економічної безпеки держави та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.

SUMMARY

Zhukova T. A., Basanets I.V., Plikus I. Y. Financial analysis and audit of foreign economic activity of the enterprise improving.

Foreign economic activity of the enterprise is of significant importance in the development of Ukraine's economy. Due to foreign fund raising into the development and opening new enterprises, economic indicators are improving in the country as well as the opportunities for Ukrainian enterprises to reach the international level are increasing. The article provides a detailed analysis of auditing in Ukraine. The dynamics of foreign direct investment inflows is analysed. It is justified that the development of international business requires an audit to confirm the

financial reports of enterprises engaged in foreign economic activity. The priority areas of foreign economic activity audit are researched and analysed. It is proved that when auditing foreign economic activity, it is reasonably to consider not only practical aspects, but also to analyses scientific methods of auditing in the international market to strengthen the financial security of individual entities of foreign economic activity in particular and the country as a whole. Such integration provides an opportunity to develop and improve both independent auditing and state tax control. It is noted that the control of economic entities that are registered in countries with low-income tax rates is considered to be an important aspect. It is emphasized that the audit of foreign economic activity should take into account fraudulent schemes and accounting violations that may be committed in order to evade taxes. The study and analysis of offshore zones on the correctness of doing business is also important. The article analyses the dynamics of foreign economic activity as well as exports and imports of Ukraine to the countries with low tax rates in 2020. The characteristics of audit methods of foreign economic activity is given and it is proved that these methods of management decisions concerning the risk assessment of foreign economic activity will help to identify negative consequences of operations in foreign economic environment and maximize the possibility of obtaining high financial results.

Keywords: financial analysis, foreign economic activity, audit, import, export

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дмитренко І. М. Теорія, методологія та організація аудиту корпоративних систем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.09. Київ, 2015. – 42 с.
2. Дорош Н. І. Оцінювання ризиків при проведенні аудиту. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2017. № 4. С. 40 – 47.
3. Назарова К. О. Синергія внутрішнього та зовнішнього аудиту : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.09. Київ, 2016. 40 с.
4. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. № 960-XII. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення 17.10.2021).
5. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Офіційний сайт Аудиторської палати України URL: <https://www.apu.com.ua/>

REFERENCES

1. Dmitrenko, I.M. (2015). Theory, methodology and organization of audit of corporate systems. Kyiv, 42 p.
2. Dorosh, N.I. (2017). Risk assessment during the audit. *Accounting, analysis and audit*. 4. 40 - 47.
3. Nazarova, K.O. (2016). Synergy of internal and external audit. Kyiv, 40 p.
4. On foreign economic activity: Law of Ukraine of April 16, 1991 № 960-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>
5. Official site of the State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
6. Official website of the Audit Chamber of Ukraine. URL: <https://www.apu.com.ua/>